

ERKEN OKUR-YAZARLIK BECERİLERİNİN KİTAPLARLA DESTEKLENMESİ

Çocuk edebiyatı, çocukların öğrenmelerinde, gelişimlerinde ve tüm yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Özellikle resimli öykü kitapları ile edinilen deneyimler, çocukların bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerinin desteklenmesine yardımcı olur. Okul öncesi dönemde erken okur-yazarlık becerilerinin gelişiminde ve desteklenmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinden sıklıkla yararlanılabilir.

Çocukların okuma becerileri ile ilgili gelişimleri belirli aşamalarla gerçekleşir:

- ❖ 15 aylıkken kitaptaki tanıdığı nesnelerin resimlerine dokunur.
- ❖ 18 aylıkken kitapta yer alan tanıdığı bir nesnenin resmini gösterir.
- ❖ 2 yaşında kitaptaki resimlemelerde yer alan 3 nesnenin adını söyler.
- ❖ 3 yaşında 4 geometrik şekli tanımlar.
- ❖ 4 yaşında belirgin şekilde yazılmış büyük harfleri fark eder.
- ❖ 5-6 yaşında belirgin şekilde yazılan sözcükleri fark eder.

-
-
- *Okul öncesi dönemde sözel iletişim kurma fırsatı verilen ve sıklıkla kitap okunan çocuklar, bu tür yaşantıları olmayan çocuklara göre ilkokulda okuma becerileri açısından daha ileri düzeydedirler.*
  - **Bu nedenle**, özellikle erken dönemde kitaplarla etkileşimi olmayan/sınırlı olan çocuklar için, okul öncesi eğitim sınıflarında dil ve erken okur-yazarlık becerilerinin gelişimi açısından kitap okuma etkinliklerine sıklıkla yer vermek gerekir.

Resimli Öykü Kitapları ile Erken Okur-Yazarlık Becerilerinin Desteklenmesi

► Kitap Seçimi

- Çocuğun yaş gelişimine uygunluğu
- Konusunun çocuk için ilgi çekici olması
- Resimlemelerin renkli, ilgi çekici ve öykünün içeriği, karakterlerin özellikleri ile uyumu
- Resimlemelerin çocuğun estetik duygularını desteklemesi
- Resimlerin sayfa içindeki oranı (3/4)
- Resim-metin uyumu
- Öykünün açık, net bir temaya sahip olması
- Konunun çocukların yaşlarına, gelişim özelliklerine ve çocuk gerçekliğine uygunluğu
- Karakterlerin inandırıcılık düzeyi
- Açık, anlaşılır, yalın bir dil
- Öykülerin yaşamdan ve çocukların çevrelerinden parçalar taşıması

Kitap Okuma Etkinlikleri

- ▶ Çocukların okuma becerilerini kazanabilmeleri açısından en önemli etkinlik kitap okuma etkinliğidir.
- ▶ Ülkemizde 36-72 aylık çocuklar için hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programı (2013)' nda *Türkçe Dil Etkinlikleri* dil ve erken okur-yazarlık becerilerinin desteklenmesi kapsamında ele alınmıştır. Kitap okuma etkinliklerini de içeren Türkçe etkinlikleri; çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak, sözcük dağarcıklarını geliştirmek ve iletişim becerilerini arttırmak amacıyla planlanan etkinlikler olarak ifade edilmiştir.
- ▶ Yetişkinlerin çocuklara kitap okumaları çocukların okuma becerilerini destekleyerek, erken okur-yazarlık becerilerine katkıda bulunur. Bireysel ve büyük gruplarla gerçekleştirilen kitap okuma etkinliklerinde kitabın çocukların ilgisini çekmemesi durumunda kitap kısaca okunarak etkinlik bitirilmelidir. Çocukların öyküyü dinlemek için zorlanmaları olumsuz bir deneyimdir.
- ▶ Okumaya karşı ilginin geliştirilmesi için çocuklar zorlanmamalı, onun yerine ilgilendikleri konular daha iyi değerlendirilmeli, ilgilerini çekecek içerik ve nitelikteki kitaplar, eğlenceli bir şekilde okunmalıdır.
- ▶ Sevdikleri kitaplar tekrar tekrar okunabilir.

-
- Resimli öykü kitabı okunduktan sonra, yapılacak diğer etkinlikler okunan kitapla ilişkilendirilmelidir. Etkinlikler kitabın teması, karakterleri, kitapta geçen olaylar vb ile ilgili olabilir.
  - Erken okur-yazarlık becerilerini kazandırmak için kitap okuma etkinliklerinin planlı bir şekilde uygulanması gerekir. Kitabı baştan sona okuyup sonrasında soruların sorulduğu geleneksel kitap okuma yerine kullanılabilen etkileşimli kitap okuma yöntemi, çocukların dil gelişimini ve erken okur-yazarlık becerilerini desteklemek için önerilen bir yöntemdir.

Etkileşimli kitap okuma

- ▶ Etkileşimli kitap okuma, çocuk ve yetişkin arasında etkileşimli bir şekilde okuma yaşantısının gerçekleştirilmesi amacıyla geliştirilmiştir.
- ▶ Geleneksel yöntemde bir resimli öykü kitabının tüm metninin yetişkin tarafından ara verilmeden sayfa sayfa okunması söz konusudur.
- ▶ Etkileşimli kitap okumada yetişkin okuma sırasında çocukların kitaptaki sözcükler ve resimlemeler hakkındaki söylemlerini sorgular, yorumlar, yanıtlar ve çocukların da kendi düşüncelerini ifade etmelerini sağlar.

Kitap okuma sırasında çocuklar eğer etkinliğe **aktif** bir şekilde katılırlarsa **daha fazla öğrenme** gerçekleşir.

çocuğa kitap okuma → **çocukla kitap okuma**

Stratejiler

- ❑ Soru sormak
- ❑ Çocukların ifadelerini tekrar etmek
- ❑ Genişletmek
- ❑ Geri bildirim vermek

Yetişkin;

- Zaman zaman duraklar ve ifadesini çocuğun tamamlamasını bekler.
- Öykü sırasında hatırlatıcı sorular sorar (açık uçlu).
- Çocuğun gerçek yaşam deneyimleri ile öykü arasında bağlantı kurmasına fırsat verir.
- Zengin dil kullanımı ile çocuğa model olur.
- Çocuğu etkin olması ve kendini ifade etmesi için cesaretlendirir.

Etkileşimli Kitap Okuma Sırasında Kullanılan Konuşmayı Başlatma Teknikleri

► Tamamlama

Yetişkin öykü ile bağlantılı bir ifade ile ilgili olarak duraklar ve çocuğun ifadeyi tamamlaması için bekler.

«Merve eve geldiğinde kapının önünde duran bir kedi .....»

► Hatırlama

Yetişkin öyküde geçen olaylar, karakterler, zaman, mekan ve öykünün ana fikri hakkında sorular sorar.

«Merve'nin okulda neler yaptığını hatırlıyor musun?»

► Açık uçlu sorular sorma

Çocuğa kitap ile ilgili, kendi cümleleri ile cevap vermesini teşvik eden sorular sorar.

«Bu sayfada neler görüyorsun?»

«Bu resimde neler oluyor? Bana anlatır mısın?»

► 5N1K soruları sorma

Yetişkin çocuğa öykü ile bağlantılı kim, ne, nerede, ne zaman, nasıl ve neden soruları sorar.

«Merve neden okula gitmişti?»

«Kedi Merve'nin evine nasıl gelmişti?»

«Merve kediyi ne zaman gördü?»

«Bu eşyanın adı ne?»

► İlişkilendirme

Çocuğun öykü ile kendi yaşamını ilişkilendirmesi sağlanır.

«Sen de Merve gibi bir kedi besledin mi?»

«Biz de geçen gün okulun bahçesinde bir kedi görmüştük, hatırladınız mı?»

Etkileşimli Kitap Okuma Sırasında Kullanılan Konuşmayı Sürdürme Teknikleri

► Başlat

Çocuğun dikkatini kitaba yönlendirmek için kitap ile ilgili sorular sorulur.

«Bu kitap ne hakkında?»

«Bu nesnenin adı ne?»

► Değerlendir

Çocuğun yorumları ve yanıtları yetişkin tarafından değerlendirilir ve yetişkin çocuğun yanıtına geri bildirim verir. Çocuğun yanıtı yanlışsa çocuğun çabası takdir edilerek uygun bir şekilde düzeltme yapılır. Çocuğun ifadelerine eklenebilecek bilgiler üzerine düşünülür.

«Evet, haklısın. Bu bir balon»

(Yetişkin bu ifadeye ekleyebileceklerini kendi kendine düşünür).

► Genişlet

Çocuğun yorumu ya da yanıtı üzerine birkaç sözcük daha eklenir.

«Evet, bu turuncu, kocaman ve uçan bir balon»

► Tekrarlat

Yetişkin çocuktan genişletme yaptığı ifadeyi tekrarlamasını ister.

«Nasıl bir balonmuş bu?»

Dil Gelişiminin Resimli Öykü Kitapları ile Desteklenmesi

Resimli öykü kitaplarında;

Resimlemeler, çocukların dikkatinin çekilmesi ve sürdürülmesini sağlar.

Beyin resimlemelerden ve metinlerden gelen uyarıcılarla uyarılır.

Kendi deneyimleri ile öyküde geçenleri birleştirir.

Sözcük dağarcığı genişler. **Çünkü;** öykü kitaplarındaki metinlerde cümle uzunluğu, günlük konuşma dilindeki yetişkin ifadelerinin uzunluğundan fazladır. Daha karmaşık bir gramer yapısı ve detaylı cümleler içerir. Bu nedenle; **öykü kitapları önemli bir sözcük kaynağıdır.**

Yetişkinin kitapla ilgili analitik konuşmaları;

(Kelimelerin anlamlarını açıklamak,

öyküdeki karakterlerin eylemlerini, olayların nedenlerini tartışmak)

çocukların alıcı dil sözcük gelişimini destekler.

-
- Yetişkinlerin kitap okuma etkinliklerinde, çocukların dili kullanma, soyut düşünme, detaylandırma becerilerini desteklemeleri ile alıcı dil sözcük bilgisi arasında pozitif bir ilişki vardır.
  - Etkinlik sürecinde yetişkin, çocuğun dikkatini kitaba ve öyküye çekmeli, konusu ve kahramanlar hakkında çocuğun tahminlerde bulunmasını sağlamalı, kitabın başlığı, yazarı, çizeri, varsa çevirmeni hakkında çocukla konuşmalıdır.
  - Yetişkin kitabın konusuna uygun bir anlatım, ifade tarzı ve jest-mimikler ile akışa uygun bir ses tonu kullanmalıdır.
  - Kitap okuma sırasında çocukları konuşmaya teşvik etmeli, kendilerini ifade etmeleri için cesaretlendirmelidir.
  - Kitapta geçen olaylarla ilgili olarak kendi yaşantıları ve okunan diğer kitaplarla bağlantı kurmalarını sağlayacak sorular yöneltilmelidir.

Öyküde geçen olaylar ve öyküdeki karakterler ile ilgili *tahmin yürütmeye, neden-sonuç ilişkisi kurmaya, açıklama yapmaya fırsat tanıyan açık uçlu sorular sormak* çocukların düşünme becerilerini geliştirir.

-
- Aynı kitabın tekrar tekrar okunması, olay örgüsüne hakim olan çocukların bir sonraki sayfada neler olacağını bildiğinden, bunu ifade etmesine olanak tanır.

Daha önce okunan bildikleri bir kitap çocuklara tekrar okunduğunda, çocukların öyküye ve resimlemelere ilişkin düşünceleri daha da derinleşir.

- Kitapta geçen sözcüklerin anlamlarının açıklanması, sözcük dağarcığını geliştirmek açısından önemlidir. Kitap okunmadan önce hedef sözcükler belirlenmeli, sözcüklerin geçtiği sayfalarda sözcüklerin ne anlama geldiği ile ilgili çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre açıklamalar yapılmalıdır. Sözcüklerin anlamını açıkladıktan sonra cümle içinde kullanılması da sözcüğün ve anlamının öğrenilmesine katkı sağlar.

Yazı farkındalığı becerileri de resimli öykü kitapları ile desteklenebilir.

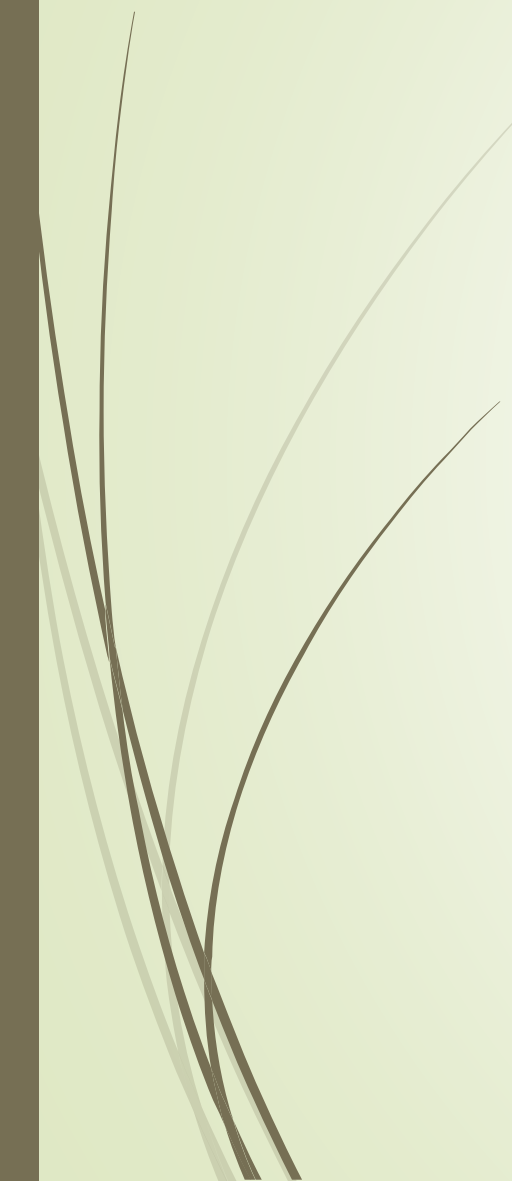
-bir kitabı nasıl kullanacağını bilme,

-yazının bir anlam taşıdığını bilme,

-yazı yönünün farkında olma gibi özellikler yazı farkındalığıyla ilişkili becerilerdir.

- Resimli kitaplar sözcüklere ve resimlere yer vermekte ve anlam yaratmak için okuyucuları bu iki sembol sistemini kullanmaya davet etmektedir. Çocukların, öykünün metnini okuyan kişi ile birlikte takip etmeye çalışmaları beklenebilir.
- Yazı farkındalığını geliştirmek için çocukların dikkati metinlere çekilmelidir. Bu şekilde çocukların sözcüklerin ve harflerin yazılı dildeki sembollerinin farkına varmaları sağlanabilir. Ayrıca noktalama işaretlerine dikkatleri çekilerek bu konudaki farkındalıkları da desteklenebilir. Bunun için dikkatlerinin daha rahat çekilebileceği büyük boyutlu kitaplar kullanılabilir.

-
- Kitabın kapağında yer alan öykünün ismi, yazar ve çizerlerinin isimlerinin nerede yer aldığı, kitap sayfalarının önden arkaya doğru çevrildiği, yazıları yukarıdan aşağı, soldan sağa olduğu bilgilerini gözlemlenmeleri sağlanabilir. Yetişkinlerin yazarın , öykünün ismini söylerken yazı yönünün parmakla gösterilmesi çocuklarda yazı farkındalığını geliştirmek açısından önemlidir.
  - Konuşma dilinin yazılı sözcüklere karşılık geldiğinin ve yazının bir anlam taşıdığına farkına varan çocuklar, bir takım harf sembollerinin bir araya gelerek sözcükleri oluşturduğunu bilir, bazı sözcüklerin uzun, bazılarının kısa olduğunu görürler. Bu kapsamda çocuklarla sözcükteki harfleri sayma çalışmaları yapılabilir.
  - Sınıfta öğrenme merkezleri yanında, uygun yerlerde her türlü yazılı materyal yer alabilir. Bu amaçla etiketler de kullanılabilir.

-
-
- ▶ **Alfabe ve harf bilgisi becerileri** de resimli öykü kitapları ile desteklenebilir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar kendi isimlerindeki harfleri bilebilir ve kendi isimlerini tanıyabilirler. Metinde çocuğun isminin ilk harfinin olduğu sözcükleri bulma çalışmaları yapılabilir.
  - ▶ Harf bilgisini desteklemek için, sayfada belirgin biçimde yazılan (bold, büyük punto, büyük harf vb) harflere dikkatleri çekilebilir.
  - ▶ Sözcüklerin ilk/son harflerini bulmaları istenebilir.
  - ▶ Dikkatleri büyük harfle başlayan sözcüklere çekilebilir.

Fonolojik farkındalığı desteklemek için;

- Çevrelerindeki sesleri fark etmeleri sağlanabilir ve bu sesler üzerine konuşulabilir. Kitapta yer alan ve çevrelerinde duydukları seslerden yola çıkılarak, bu hayvanların sesleri çocuklara dinletilebilir.
- Sözcüklerin daha küçük öğelerden oluştuğunu anlamaları ile başlayan hece farkındalığını desteklemek için, alkış eşliğinde ritim tutarak isimlerini heceleyerek söylemeleri istenebilir.
- Kitaplarda geçen ve anlamı çocuklara açıklanan sözcükler, ritim eşliğinde hecelere ayrılabilir.
- Öyküdeki uyaklı sözcüklere dikkat çekilerek, uyaklı sözcükler üretmelerine destek olunabilir.
- Kitaptaki sözcüklerden yola çıkarak, aynı sesle başlayan/biten sözcükler üretme çalışmaları yapılabilir.

Sessiz kitaplar

- ▶ Sessiz kitaplar, çocukların görselleri detaylı incelemelerine ve görsellerden hikayeler oluşturmalarına fırsat vererek, sözel dil becerilerini, kitabı tutma, sayfalarını çevirme gibi becerilerini desteklemektedir.
- ▶ Okuyucunun sözlü katılımını gerektirdiğinden, çocukların kitaplara karşı olumlu tutum ve okuma alışkanlığı geliştirmelerinde önemli rol oynarlar.

Sessiz kitapları kullanırken;

- ❑ Diğer kitaplardan ayrı bir tür olduğunun belirtilmeli,
- ❑ Kitaptaki tüm resimleri anlatarak çocuklara model olmalı, sayfa sayfa ilerleyerek diyaloglar oluşturulmalı,
- ❑ Farklı bir sessiz kitap seçilerek tüm resimler çocuklarla birlikte incelenmeli,
- ❑ İlk sayfaya dönülerek çocuktan hikaye oluşturması istenmeli,
- ❑ Farklı sessiz kitap seçenekleri sunulmalıdır.

Kaynaklar

- Deniz, A. 2020. Erken okuryazarlık becerilerinin kitaplar ile desteklenmesi. Erken Okuryazarlık Eđitimi (G. Uludađ&T. Durmuş) içinde s. 113-138. Nobel Yayıncılık; Ankara.